

La fraternità, appello e dono di Frate Francesco, Assisi 1991, 69 s., nlb. 1.

Sobór Watykański II zwracając uwagę na potrzebę przystosowanej odnowy życia zakonnego określił jej zakres: odnowa ta „obejmuje zarówno ustawiczne powracanie do źródeł wszelkiego życia chrześcijańskiego i do pierwotnego ducha ożywiającego instytuty, jak też ich dostosowanie do zmieniających się warunków epoki”¹. Realizacji powyższego wezwania służyć miała m. in. reforma prawa własnego zakonów, której konkretne wytyczne sformułowane zostały w motu proprio „Ecclesiae Sanctae”² oraz na Synodzie Biskupów w 1967 r.³ Zasadą naczelną było wierne rozeznawanie i zachowywanie ducha i właściwych zamiarów założyciela oraz zdrowych tradycji instytutu⁴, co w konsekwencji prowadziło do uznania studiowania źródeł dotyczących osoby założyciela za rzecz nieodzowną.

Nie można zatem zgłębić duchowości franciszkańskiej nie sięgając do św. Franciszka z Asyżu, nie zajmując się jego osobowością, ukształtowaną przez odczytanie i ukochanie Ewangelii oraz naśladowanie Chrystusa, zwłaszcza w Jego tajemnicy ogłocenia (Wcielenia i Ukrzyżowania).

W porównaniu z poprzednimi pokoleniami jesteśmy w tej dobrej sytuacji, że po roku 1980 ukazały się wydania tekstów źródłowych, takich jak: „Pisma św. Franciszka”⁵, „Pisma św. Franciszka i św. Klary”⁶, „Wczesne źródła franciszkańskie”⁷ oraz „Mistycy franciszkańscy”⁸. Źródła te są różnorakie tak w formie, jak i treści, dlatego trzeba do wszystkich sięgać, aby właściwie poznać duchowość św. Franciszka, a także lepiej rozumieć mniej jasne punkty poszczególnych archiwaliów (zabytków)⁹.

Jednym ze sposobów odczytywania charyzmatu franciszkańskiego stała się analiza słownictwa „Źródeł franciszkańskich”. G. Maileux i J. F. Godet wyliczyli, że składają się one z 259.941 słów¹⁰. Do słów najczęściej używanych należy określenie brata: jedno na każde 85 innych; przy czym w „Życiorysie drugim” br. Tomasza z Celano występuje ono średnio raz na 81 słów, w „Pismach” Świętego raz na każde 73 słowa, a w „Legendzie z Perugii” raz na 43 słowa¹¹. O. G. Odoardi analizując „Pisma św. Franciszka” aż 306 razy doliczył się w nich obecności słowa brat¹².

Powyższe analizy oraz poczynione obserwacje i osobiste przeżycia związane z pobytem przy grobie św. Franciszka w Asyżu w r. 1990 skłoniły o. Tullio F. Ossannę do refleksji nad braterstwem brata Franciszka (s. 6), które zaowocowały wydaniem książki: „La fraternità, appello i dono di Frate Francesco” (Braterstwo, wezwanie i dar Brata Franciszka) inaugurującej nową serię wydawniczą „Collana di Spiritualità Francescana”.

Dziełko to składa się z dziesięciu krótkich rozdziałów: „Ja, brat Franciszek” (s. 7), „Moi Bracia” (s. 13), „Jesteśmy wszyscy braćmi” (s. 19), „Oblicza braci” (s. 25), „Reguła braterstwa” (s. 31), „Pieśń braterstwa” (s. 39), „Wiele sióstr” (s. 45), „Szata braterstwa” (s. 51), dramat braterstwa: „Siostra śmierć” (s. 59), „Obowiązek braterstwa” (s. 65). Ich podsumowaniem jest modlitwa dziękczynna („Grazie, frate Francesco!”, s. 69).

Już we wstępie autor podkreśla, że troską św. Biedaczyny była nie tyle kwestia używania nazwy, co rzeczywista braterskość jego trzódki i że chciał, aby zarówno ona, jak i cały Kościół przedstawiały się światu jako „fraternità” (s. 6). Tak więc Święty realizował to, do czego dziś wzywa nas Sobór w cytowanym już tekście „Dekretu o przystosowanej odnowie życia zakonnego”¹³. Znajduje to swój wyraz nawet w krótkiej bibliografii, złożonej z 13 pozycji (s. 70).

Za bardzo cenną należy uznać uwagę o. Ossanny, że zubożyłby postać św. Franciszka ten, kto brałby go tylko jako ojca zakonu, czy świętego (s. 11).

Owszem, w niespełna 2 lata po śmierci Zakonodawcy, bo 16 lipca 1228 r., papież Grzegorz IX ukazał go światu jako świętego.

Tym samym Kościół wyraził uznanie dla jego sposobu realizowania Ewangelii dając nam uniwersalny model świętości i nowego orędownika u Boga. Biografowie Świętego zwracają uwagę na ważność tego tytułu i ukazują jego prawomocność, wskazując na cuda Boga czynione w człowieku – Franciszku.

Owszem, uczniowie Franciszka i jego zwolennicy mieli rację, aby nazywać go „ojcem, ojcem świętym”. Widzieli w nim bowiem prawnego fundatora ich powołania i sławiąc jego ojcostwo, czuli się prawdziwymi jego synami i uzasadniali swoją wierność jego duchowi (s. 7).

Lecz sam Franciszek nigdy nie mówił o sobie, że jest ojcem lub świętym. Czuł się grzesznikiem i uważał się za takiego podkreślając jedynie Boże ojcostwo. W tym charakterze w „Testamencie” z 1226 r. opowiada historię swego nawrócenia i etapy późniejszego życia, a w „Pismach” przynajmniej 16 razy przedstawia się jako frate Francesco – brat Franciszek.

Co według Franciszka znaczyło być bratem?

Odpowiedź znajdujemy w jego pismach, gdzie widzimy go jako brata, który pozdrawia, tj. wita, kocha, modli się, błogosławi, gotowy służyć. Jest bratem w zjednoczeniu z Bogiem: „Ja, maluczki brat Franciszek, pragnę naśladować życie i ubóstwo najwyższego Pana naszego Jezusa Chrystusa i Jego Najświętszej Matki i wytrwać w nim aż do końca”¹⁴. I do takiej wytrwałości wzywa braci: „Brat Franciszek, człowiek nieużyteczny i niegodne stworzenie Pana Boga, mówię bratu Eliaszowi i wam bracia prowincjałowie i błagam wszystkich – zachowajcie wiarę” (s. 8n)¹⁵.

Jego braterstwo jest czynne, pracowite, wymagające, pokorne i silne bliskością braci; to braterstwo, które usuwa niepewność: „Bracie Leonie, twój brat Franciszek śle pozdrowienia i życzy pokoju”¹⁶.

Św. Franciszek – brat wyjaśnia, rozjaśnia i aprobuje inicjatywy: „Bratu Antoniemu, mojemu biskupowi, ja brat Franciszek śle pozdrowienie. Jestem wdzięczny, że nauczasz braci” (s. 9)¹⁷.

Szeroko otwiera swoje serce i daje świadectwo swej braterskości także na zewnątrz, poza wspólnotą zakonną. Pisze np. do wszystkich chrześcijan – żyjących w zakonie, duchownych i świeckich, mężczyzn i kobiet, do wszystkich mieszkających na całym świecie: „Brat Franciszek, sługa ich i poddany, składa wyrazy czci i uszanowania oraz życzy prawdziwego pokoju z nieba i szczerzej miłości w Panu. Będąc sługą wszystkich, mam obowiązek służyć wszystkim i udzielać wonnych słów mojego Pana”¹⁸.

Z powagą płynącą z przeżywania braterstwa pisze nawet do rządzących państwami¹⁹.

Św. Franciszek jako brat zna, kocha, słucha, wyręcza, ale i poprawia braci. Głosząc braterstwo, stale je odkrywa, rozpoznaje i urzeczywistnia w sobie. Nie jest to braterstwo krwi, z którego zrezygnował opuszczając rodzinny dom, ale braterstwo ewangeliczne wywodzące się z wiary w Boga, przez którego „wy wszyscy braćmi jesteście”²⁰.

Trzeba mieć na uwadze sam moment historyczny, otoczenie kulturowe i religijne, w jakim to czyni. Otóż braterstwo pierwotnego Kościoła zostało zaniechane i zastąpione przez władzę; tytuł brata pojawiał się jedynie w liturgii, ale jako słowo z przeszłości, pozbawione mocy. W istniejących klasztorach bracia byli sługami zakonników–kapłanów, byli osobami „gorszej jakości”. Dla Franciszka tymczasem słowo brat staje się bardzo ważne; on żyje nim, on sam staje się bratem.

Ukazane przez Franciszka braterstwo jest nowym sposobem patrzenia na drugiego człowieka: usuwa przeciwieństwa, strach, lęk, człowiek przestaje być wilkiem. Franciszek przekracza widzenie równości w kategoriach prawa: jako jego przestrzeganie czy obowiązek do spełnienia. Franciszkowe braterstwo przewyższa też niebezpieczeństwo cywilizacji, która łączy ludzi między sobą przede wszystkim dla pożytku albo wymiany usług, a więc opiera się na kruchej harmonii użyteczności (s. 14).

Jakże aktualne jest więc i dzisiaj ewangeliczne braterstwo realizowane przez św. Franciszka; miniony czas skaził nas doktryną społeczeństwa zamkniętego, a w nowy wchodzimy owładnięci żądzą korzyści–interesu.

Z uznaniem przyjąć należy rozważania o. Ossanny. Mogą one stanowić znakomitą bazę, także źródłową, dla dalszych refleksji i medytacji o braterstwie podejmowanych zarówno przez członków wszystkich rodzin franciszkańskich, jak i wszystkich ludzi, „którzy mieszkają na całym świecie”²¹.

o. Wiesław Bar OFMConv

Przypisy:

- ¹ Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego „*Perfectae caritatis*” (DZ) 2, w: *Sobór Watykański II, Konstytucje, dekry, deklaracje*, wyd. 3, s. 265.
- ² AAS 58(1966) 757–787.
- ³ *Principia quae Codicis Iuris Canonici Recognoscendo*, Roma, 1(1969) 78–85.
- ⁴ DZ 2 b; zob. KPK kan. 578.
- ⁵ Poznań 1982.
- ⁶ Warszawa 1992.
- ⁷ Red. S. Kafel, t. 1–2, Warszawa 1981.
- ⁸ *Antologia mistyków franciszkańskich*, red. S. Kafel, Warszawa, t. 1–6.
- ⁹ Zob. Cz. Goniecki, *Źródła do poznania duchowości św. Franciszka z Asyżu*, w: *Studia franciszkańskie 4* (1991) 29–43.
- ¹⁰ Wyd.: *Fonti francescane*, Padova 1887.
- ¹¹ G. Maileux, J. F. Godet, *Corpus des sources franciscaines*, vol. 5, Louvain 1974–1976.
- ¹² G. Odoardi, *Fraternità e servizio. Strutture dalla fraternità francescana*, w: *Lettura delle fonti francescane*, Roma 1983, s. 173–189.

- ¹³ DZ 2.
- ¹⁴ Franciszek z Asyżu, *Ostatnia wola napisana dla św. Klary*, n. 1, w: *Pisma św. Franciszka i św. Klary*, Warszawa 1991, s. 76.
- ¹⁵ Zob. Franciszek z A., L©, w: jw., s.97nn.
- ¹⁶ Tenże, *List do brata Leona*, n. 1, w: jw., s. 111.
- ¹⁷ Zob. Tenże, *List do św. Antoniego*, w: jw., s. 113.
- ¹⁸ Tenże, *List do wiernych*, n. 1–2, w: jw., s. 86.
- ¹⁹ Zob. Tenże, *List do rządców narodów*, w: jw., s. 93.
- ²⁰ Mt 23,8; Zob. A. J. Matanić, *Duchowość chrystocentryczna braterstwa franciszkańskiego*, w: *Studia franciszkańskie* 1(1984) 125–134.
- ²¹ Franciszek z Asyżu, *List do wiernych*, n. 1, w: jw., s. 86.